

نداریم پول تقاریم باید در این راه فکری کرد و در صد تشکیل بانک برآمد .

آقای سید جعفر - تمام این فرمایشات صحیح است ولی وزرا کجا ثروت باقی گذاردند تمام امتیازات را بفارجه دادند و ثروت خودشان را زیاد کردند یا وجود این اگر امنیت بدهند مردم حاضرند که همه نوع همراهی بکنند حتی سوان حلی و زیور خود را بفروشد و بدهند .

رئیس - برای عصر فردا میشود که وزرا حاضر شوند .

صدیق حضرت - تلفون میکنیم که فردا عصر اتابک با سایر وزرا حاضر شوند .

(مجلس ختم شد)

مذاکرات روز یکشنبه ۲۵ جمادی الاولی دار شورای ملی

خلاصه مذاکرات روز شنبه ۲۴ آقا سید محمد تقی قرائت کردند.

تلگرافی از کرمانشاه در جواب تلگراف مجلس که در دفع و جلو گیری از مقاصد شده بود بمجلس رسید قرائت کردند قریب باین مضمون :

حضور حجج اسلام و اعضاء مجلس در خصوص تلگرافی که از طرف مجلس شده اشخاصی که از مجلس

و فرموده حجج اسلام انحراف بسته مملو است قول چنین اشخاصی متناهی نخواهد بود خاطر حجج اسلام

واضعاتی مجلس از طرف اهالی کرمانشاه آسوده باشد اگر چه اهالی این شهر مدتی است بظلم

مستبدین گرفتار هستند امیدواریم در ظل توجه حضرت

حجت صبر (ع) و نیات حسنه آقای ظهیر الدوله تمام امورات بروفق مقصود حاصل گردد (آقامهدی) تلگرافی

دیگر از استرآباد رسیده بود قرائت شد قریب باین مضمون :

حضور مجلس و حجج اسلام دامت برکاتهم در فتره ظهور مخالفت شخصی بعد الله تا سکون

خیالات ایشان اثری نداشته است اینک هم نهایت شغف را حاصل نمودیم که عامه ناس از خیالات

ایشان مسبوق شدند (ومن لم یعمل لئنورا فانه من نور) اعضاء انجمن علیه استرآباد و سایرین

مقرر صد دور اوامر مطالعه مجلس هستیم اشخاصی که اظهار مخالفت کرده امیدواریم در ظل امر حاج حضرت حجت بعد الله

آیه شریفه انما جزاء العبدین یباریون الله و رسوله و یسعون فی الارض فسادا ان یقتلوا یصلیوا او تقطعوا

ایدیهم و ارجلهم من خلاف او یفتوا فی الارض مجازات بکنید (امضاء هشت نفر از علماء و مجتهدین) تلگرافی از

زنجان رسید قرائت شد قریب باین مضمون آقای آخوند ملاقرانعلی وارد مجلس شده چشم اهالی روشن

جمعیت بجهت تماشا زیاد (حسین)

شیخ ابراهیم - بعد از آنکه حکومت را بیرون و انجمن را بهم زده اند خودشان در مسجد نشسته انجمن مخالف ترتیب داده وارد شده اند.

در این موقع بر حسب تمایل مجلس وزراء هفتگانه بمجلس آمدند وزیر داخله وزیر عدلیه و وزیر تجارت

وزیر علوم وزیر معادن وزیر مالیه .

رئیس - بواسطه اخبار موشه که از اقتشاش ولایات بمجلس رسیده و دیروز مذاکره شد ضامن مجلس چنین تقاضا کردند که وزراء تشریف بیاورند تا با حضور و کلا در موقع اختلال گفتگو شود.

حاجی سید نصر الله - در حقیقه این اوضاع ناگوار حواس همه را مشتعل کرده چاره باید کرد

بعضی مامور میکنند که از طرف دولت کوتاهی میشود باره مطالب را مقایسه میکنند که چرا در مورد سالارالدوله سریعاً اقدام شد ولی در سایر موارد جداً در مقام دفع و رفع بر نمیآیند .

وزیر داخله - نه اینکه کوتاهی شده باشد در بعضی موارد اسباب کار فراهم است زود انجام میگردد مسئله سالارالدوله در کرمانشاه همین طور در مسئله زنجان اسمدلوله تلگراف کرده است که امنیت حاصل شده مقصرین را میگیرند در اردبیل هم اقتشاش آنجا بواسطه انجمن شده که حاج میرزا علی اکبر بادیگری اختلاف کرده کم کم ناپزفته و اقتشاش شعله ور شده بهر حال تلگراف شده رفع خواهد شد در خصوص آذربایجان آرزو مذاکره شد اقدامی شد ولی بتوفیق افتاد باید یک حاکم مستقلی فرستاده شود تا این جزئیات رفع شود .

معین التجار - در خصوص عراق و آمدن حاج آقا محسن هنوز اقدامی نشده .

وزیر داخله - حالا باز مشغول اقتشاش شده ولی معلوم نشده که نمیخواهد باید صد سوار دسی قزاق مأمورند که او را حرکت بدهند گویا وارد شده باشند این تلگراف هم حالا رسیده که سه روز مهلت خواسته تا حرکت نماید .

مجتهد السلطنه - بعد از آنکه معلوم شد حاجی آقا محسن بر گشته حکم شد حتماً چند سوار برود او را حرکت بدهد از ورود آنها هم تلگراف شد کمک هم خواستند بفرق تلگراف شد همراهی

نمایند حالا این تلگراف از عراق رسیده قرائت شد باین مضمون حضور حضرت اتابک اعظم پس از

ورود مصمم الممالک حاج آقا محسن بطوریکه عرض شد از دهات خود جمع نموده بازاریها را

بسته فرستادم رئیس قشون بیاید در خانه نشسته بیرون نیاید چون نسبت با حاجی آقا محسن دارد

متعدد به نماز برسد مخصوصاً چند نفر تویچی و غیره خواستم سند وزارت جنک را میخواهد حاجی آقا

محسن بنای یاقیگری را گذارده دشب در پشت بام بازاریها و جای دیگر تفنگچی گذارده بزرگ شلیک

میگردند اگر مصمم الممالک نبود برای چاکر و اهل شهر خیلی محل خطر بود اغلب مردم بطرف حاجی

آقا محسن رفته مصمم الممالک هم بیاره اقدامات اجازه ندارد هر روز از طرف شیخ فضل الله تلگرافات میرسد

اگر این طور باشد تمام اموال و عرض مردم بهدر خواهد رفت شرم دارم از خیالات فاسده او بگویم

اگر هر این چاکر را افرای بداند تحقیق شود کار خیلی بالا گرفته اقدامات فوری لازم است .

مجتهد السلطنه - این تلگرافات رسیده حکم شده مصمم الممالک با تراق اقدامات مجبانه

نمایند از آن این تلگراف رسیده بعد الله شهر امن در باب حاج آقا محسن منتظر حکم قطعی هستیم

حسن اتفاق قزاق از بر وجود وارد شده حکم شود قزاق در روز بماند تا حرکت کنند تلگرافی از طرف

پس های حاجی آقا محسن رسیده بود قرائت شد حضور اتابک اعظم تلگراف مبارک شمر بر احضار

حاجی آقا محسن زیارت گردید سخت مریض شده به چوچه قادر بر حرکت نیست اگر شفا یافت میآید

والا دنیا را دماغ میکند .

وزیر داخله - مقصود اینست که آنچه تکلیف است تلگراف شود که بهر حال هست بیاید استمداد

حاجی آقا محسن هم معلوم است حال مجلس هر طور تصویب کند رفتار میشود .

حاجی میرزا ابراهیم آقا - حاجی آقا محسن باقی نبوده معلوم میشود تا حال حکم قطعی بر احضار او صادر نشده .

آقای میرزا فضلعلی آقا - در صد این مطلب نیستیم که تصمیم بر کردن یکدیگر ثابت کنیم حالا این ترتیب که پیش آمده اگر جلو گیری شود ممکن است رفع شود والا همینکه شدت کرد ممکن نیست جلو گیری شود ما و کلا با خدای خود قسم یاد کرده ایم که ذره کوتاهی نکنیم باین عهد نیاید ابداً راحتی را طالب باشیم از هیچ اقدامی نیاید مضایقه کنیم مثلاً اگر هیئت وزرا بیده شش هم در تلگراف اغشانه بخوابند و رفع این اغشاشات را بکنند نیاید به مسامحه گذرانید چون قوه اجرا در دست آنها است همه نوع باید همراهی کنند و اگر قیاز این باشد کار سخت خواهد شد .

صدیق حضرت - انسوس دارم که در هر

مطلبی که ضرر بدولت دارد بعضی بروز سر بهادر صد

جلو گیری بر نیاید اما هر چه راجع بمل است مثل اردبیل و عراق و غیره مقرر اختصار میشود هیچ اقدام

نمیکند و این مطلب غفلت دارند که نه اینکه خلق اردبیل بکلی از دست خواهد رفت بلکه اردبیل یکی از دست میرود

همچنین در حاجی آقا محسن و همچنین مسئله شیخ فضل الله در آنجا نشسته همه نوع فساد میکنند کسی در صد نیست .

حسام الاسلام - وقت ملت خیلی تنگ شده

مادر این مملکت دوما نماندند داریم یکی و کلا که از طرف ملت نماینده هستند و یکی وزراء هیئت وزراء

ضامن فساد مملکت هستند باید ضامن افعال یکدیگر هم باشند .

مستشار الدوله - این وقایع که از اطراف

میرسد به بنیام از مقتضیات مملکت است یا خبر دیگری شده بنده عرض میکنم در صورتیکه در بای تخت مملکت

فسادی بروز کند و به چوچه در صد دفع آن بر نیاید البته بجای دیگر سرابت خواهد کرد در دو فرسخی

شهر این مفسده بر یا است هیئت وزراء میتوانستند شفاهاً

رفع کنند و ابداً از آن مذاکره نکرده از اطراف صحبت میکنند بنده بر بسته عرض میکنم که وزراء باید بهتر

از این توجه کنند و آن اصولی که در مشروطیت مقرر است ملاحظه نمایند و اگر جلو گیری از این فساد نکنند

کار سخت خواهد شد .

حاجی امام جمعه - بنده میخواهم عرض

کنم که هم و کلا مقصر ندومم وزراء امروز در مملکت دوهیئت هستند یکی و کلا یکی وزراء در سایر ممالک

این دو هیئت یکی هستند در اینجا بطور نیست چون رای آزاد است رای خود را میگویم آنطوریکه در

سایر ممالک اتحاد دارند اینجا ندارند اما مقصود وزراء اینست که از هر جا خبر انقلاب رسیده اگر ساز طرف

و کلا سخت گیری شده اقدامی مینمایند و اگر نشده هیچ گویا این مملکت مال آنها نیست قوه نشونی امروزه

اهم قوای مملکت است در هر امر دخالت اولی است در اینست از طرف وزارت جنگ چه اقدامی شده است

وزیر داخله از اوایل کارها جداً اقدامی داشتند و این ایام قدری حس است شده اند چنانچه بنده روز دو شنبه گذشته بواسطه قدری نتوانستم در کمیسیون وزرا حاضر شوم چند تلگراف رسیده بود فرستادم امروز

جواب آنها رسیده اما تقصیر و کلا این است که نیایست بچوسید که وزراء مسئول هستند و اصلاح از آنها بخواهند

حاج سید نصر الله - از وقوع این حوادث نباید تعجب مکرر در همه جا این اختلافات اتفاق افتاده چیزیکه هست یک مطلب هنوز بمانده است که آیا در حقیقت این مملکت مشروطه هست یا نه چنانچه میبینی بعضی ها با علیحضرت مشتبه کردند که این دو کلا فقط با شاه کار دارند و حال آنکه و کلا بشر از پادشاه با هم کار دارند با این حل چطور میشود این سوء ظن را از قلب شاه خارج و این مطلب را فهماند که همه مقصود حفظ استقلال سلطنت در این خانواده است و غیر از این هیچ مقصودی ملت ندارند و مادامیکه قلب شاه در رنجش است هیچ کاری پیشرفت نخواهد داشت.

آقای سید محمد جعفر - این ملت چه کرده اند و کلا چه اقدامی برخلاف نموده اند که اسباب سوء ظن شاه باعث رنجش قلب مبارک ایشان باشد یک دستخط مختصر از طرف شاه بمجلس آمد چقدر اسباب مسرت مردم گردید .

وزیر داخله - کمان نهادن چنین چیزی باشد اگر هم باشد اصلاح آسان است طریق اصلاحش را هم عرض میکنم .

حاج سید نصر الله - خدا شاهد است که ما فرضی جز اصلاح ملک و مملکت چیز دیگر نداریم .

وزیر داخله توقع دارید توسط این هشت نفر تمام کارها اصلاح شود اینقدر وقت نگذشته که قابل اصلاح تمام کارها باشد باید تمام نظامنامه و دستورالعملها نوشته و فرستاده شود تا فرستاده نشود کارها اصلاح نخواهد شد .

آقای میرزا سید محمد مجتهد - مطلب این است که چند نفر اطراف شاه را حکمران نمیکند این خاطر شاه آسوده باشد و فعلا با اساس مشروطیت همراهی نمایند .

آقای سید حسن تقی زاده - در همه جای دنیا که مشروطیت بمجلس است آنجاها وزرا میایند و با و کلا میباشند میکنند و مطالب را از روی تعقیب یکدیگر بیفهمانند ولی در هیچجا وزرا را از دو فرسخی نمیخواهند که از آنها اظهار امتنان و تشکر کنند این مطلب را هم قبل از وقت عرض میکنم که مطالب بنده تمام اعتراضات است . هیچ وزیری نباید با حضور وزیر دیگر از طرف او صحبت ببرد . چنانچه وزرا در اینحال بحران مملکت همه روز حاضر میشوند منکر بودم در فاصله یکروز بنشینم در اصلاح حال بمجلس گفتگو کنیم و رفع فساد را بنمائیم اما حالا که در بعضی از ایام بطور فوق العاده حاضر میشوند وقت خیلی تنگ است باید بطور کلی اصلاح حال مملکت صحبت کنیم .

ما نباید دخالت در جزئیات کارهای وزارتخانهها بکنیم آنچه ما باید جزئیات کارهای خودشان را با اطلاع بدهند ما باید بطور کلی اصلاح مملکت را بخوانیم مثلا در مسئله که چهار ماه است اخطار شده همه قسم تأکید شده حالا را بپورت نشان میهند که ما مور رفته اقدامات میشود . ما باید کلیه امنیت را از وزیر داخله چشم پوشیده بخوانیم این شخص وزیر

یابست که منتهای کفایت خود را بخرج داده و بیش از این از عهده او بر نمی آید در اینصورت باید استعفا بدهد یا اینکه از عهده او برمی آید ولی موازی در پیش است در این صورت هم باید با استعفا بدهد یا موازی را بمجلس اظهار کند مجلس همه روز نمیتواند در جزئیات گفتگو کند .

اینکه گفته شد اگر اینها استعفا بدهند دیگر کسی زاندهایم اشخاصی هستند که قوه زیادتر از این دارند منتها در انتظار نیست هستند این مطلب هم اشکالی ندارد در مملکت ایران سلطان میتواند مردمان است را در یکروز بدرجه شخص اول برساند این عرض اخیری خود را هم بکنم شاید وزرا تا ششماه دیگر بمجلس نیایند باید این کمیسیونها را بهم زد و وزرا همه روز در مجلس طاعت حاضر شوند و در امورات مملکت صحبت کنند .

آقای میرزا محمود اصفهانی - بنده بی پرده عرض میکنم که تمام مردم این مقاصد را از وزرا میدانند .

حاج سید عبدالحمین شهشانی - چنانچه مذاکره شد شاه بمنزله سر وزرا و کلا بمنزله قوی مملکت بمنزله جسم مادامیکه این اجزا از حال یکدیگر مستعضر نباشند کار از پیش نخواهد رفت مادامیکه شاه در یکمحل مخصوص باشد و واسطه کار را وزرا قرار بدهد همانطوری میشود که در مصروفات شد باید تمام از حال یکدیگر مسبوق باشند و به معاونت یکدیگر کار بکنند .

حسنعلی خان - کرا را عرض کرده ام که ما باید تمیز فیما بین دو قوه مقننه و قوه مجریه را بدسیم تکلیف هر یک را واضح نمایم لایه وزرا از این ملت هستند و تا آنها تکلیف خود را ندانند کار از پیش نخواهد رفت و در تمام ممالک قرارداد است مسئولیت را یک نفر قبول میکنند و آن وزیر داخله است که باید سایر وزرا بصورتی بانتخاب شوند .

وزیر عدلیه - در همان روز اول که وزیر داخله بمجلس آمدند معرفی این هیئت را کردند و تاکنون هم از هیچکدام شکایت نکرده اند معلوم میشود از آنها مخالفتی ظاهر نشده و بصورتی ایشان انتخاب شده بودند .

حسنعلی خان - مقصود بنده این است بشور یکدیگر کار بکنند و مسئولیت داشته باشند از آنروز تا کنون چه وقت وزارت جنگ باین مجلس آمده با وجود این چطور وزیر داخله از وزارت جنگ مطعن خواهد بود مگر بتواند مسئولیت وزارت جنگ را در عهده گیرد .

حاجی محمد اسمعیل آقا - دو مطلب میخواهم عرض کنم هر گاه یکی از وزرا بوظیفه خود رفتار نکرد و مجلس عزل او را خواست و نتیجه نبخشید چه باید کرد در صورتیکه تمام امنیت مملکت امروز بسته بقشون است وزیر جنگی که مخالف با مجلس باشد چطور میشود مملکت آسوده باشد مطلب دیگر در باب پول است باید صکوک کرد و تهیه پولی نمود .

وزیر داخله - در مسئله اول اقدام شده در مسئله دوم هم در ماه قبل اقدام شده از طرف دولت هم اقدام شده و میشود باید جدا بمجلس هم همراهی کند و بانک را تشکیل بدهند و حقوق مردم را برسانند تا امورات مرتب شود .

آقای شیخ حسین - سابقاً بنده عقیده خودم را در این موضوع اظهار کردم شخص وزیر داخله خوب

از عهده کار برمی آید در این موقع که پای شرف در کار است باید هر گونه محظوری که در بین هست اظهار نماید تا رفع شود .

وکیل التجار - اینها برای اصلاح مملکت است مگر عرض کرده ام وزرا بهتر تریبی که صلاح بدانند باید بتمام ولایات اطلاع بدهند که شاه با ملت همراهی دارند و چند نفر هم که مخالفت کرده اند بجزایز برسند تا مردم آسوده شوند مسئله بانک هم سر انجام گیرد در خصوص حقوق قشون پس از اصلاح مایه اول پولیکه گرفته شود باید بقشون داده شود .

حاج میرزا علی آقا - مملکت هم مثل انسان است انسان چطور از عقل شور میگذرد فلان کار را بکنم یا نه اهالی مملکت هم باید از وزرا که بمنزله عقول مشرعه هستند شود نمایند که این مشروطیت را که ما گرفته ایم صلاح است مگر در لوازمات آن کوشش نمایم یا نه و از وزیر داخله که بمنزله عقل اول هستند جواب میخواهم .

وزیر داخله - بلی صلاح است و شماس کرور نفوس مستبد اتفاق نمایند هر چه موانع است از پیش بردارید .

(در این موقع مجلس ختم گردید)
مذاکرات روز سه شنبه ۲۷ جمادی الاولی دارالشورای ملی
خلاصه مذاکرات روز یکشنبه ۲۵ را آقامیرزا طاهر قرائت کردند .

رایورتی از طرف حکومت دارالخلافه رسیده بود قرائت شد قریب باین مضمون که خاطر مبارک مسبوق است که عمل نان تا آخر جوزا با کیانی بودو قرار شد تا آخر سرطان هم در عهده او باشد پس از چند روز کیانی استعفا داد فدوی ناچار شده ناوایا را خواسته و قرار گذاشته تا آخر سرطان بهمان ترتیب باشد عجله هر روز ناوایا تفاوت قیمت میخواهد تکلیف فدوی چیست یا خود کیانی قبول کند یا محلی از برای این تفاوت معین فرمائید .

آقای سید حسن - چنانچه می بینم در اوضاع مملکت بیثبات اختلال و اغتشاش تولید شده اخبارات متواتره از اطراف میرسد زهر موقع روز را در رفع اغتشاش اظهار میشود عدم تعیین قوانین را پیشنهاد و مستمسک قرار میدهند مجلس مقدس باید وقت شریف خود را صرف مطالب جزئی نکند و بوظایف صحیه خود رفتار نماید .

آقای شیخ حسین - این مطلب صحیح است ولی چون مسئله نان از مسائل مهمه است که جمعیت حواس اهالی مجلس که لازم ترین تمام مقدمات است مگر کول و منوط بر این مسئله است تشکیل و ترتیب انجمن بلدیه هم طول دارد لذا خوب است دقتی شود و رفتار صحیحی در این صکار نگذرانند .

حاجی سید عبدالحمین شهشانی - هر مطلبی در موقع خود لازم است و دارای اهمیت خواهد بود ولی باید بدانیم که کدام یک وظیفه مجلس است در این حال اغتشاش که ارکان اسلام متزلزل است و خوف پیش آمد خیلی از مخاطر می رود وظیفه مجلس که با اجابت برابری است وضع قوانین و تعیین حدود است چنانچه جرایدی که معنوی بر افکار و آرای ما است بخارج برود از ملاحظه این مذاکرات بر حال ماحیرت خواهند کرد که ملتی که تازه از خواب غفلت بیدار شده در مقام حفظ و حرارت خود بر آمده